

Informācijas izplatīšana par bīstamām vielām

Ar Dānijas Darba vides pārvaldes atļauju, Dānija.

Ievads

Aģentūra izdod virkni ziņu lapu par darba drošības un veselības aizsardzības jautājumiem attiecībā uz bīstamajām vielām 2003. gada Eiropas Nedēļai par drošību un veselību darbā. Iepazīstināšana ar riskiem, kas apdraud strādājošo veselību, un to sekmīga vadība darba vietā ir kopīgi risināms uzdevums darba devējiem, darbiniekiem un viņu pārstāvjiem. Šajā ziņu lapā ir uzskaitīti jautājumi, kas jāņem vērā veiksmīgai informācijas izplatīšanai.

Likumdošana

ES noteikumi par klasifikāciju un marķējumu (1) nosaka ietvarus ķīmisko vielu ražotāju pienākumiem. Tie nosaka, kāda svarīga informācija (2) ir jāsniedz standartizētā veidā drošības marķējumos, riska simbolos un drošības datu lapās, kas ir pieejamas lietotājiem.

Direktīva par ķīmiskajiem aģentiem (3) nosaka, ka darba devējiem ir jāiegūst riska novērtējumam vajadzīgā papildus informācija no piegādātāja vai citiem pieejamiem avotiem. Darba devējiem ir arī jāraugās, lai darbinieki un/vai viņu pārstāvji tiktu informēti un apmācīti par:

- to ķīmisko aģentu kaitīgām īpašībām, ar kuriem viņi strādā;
- ekspozīcijas līmeni, veidu un ilgumu, kā arī apstākļiem darbā ar šādiem aģentiem;
- atbilstošiem drošības pasākumiem, lai aizsargātu sevi un pārējos darbiniekus darba vietās;
- veikto vai veicamo riska vadības procedūru efektu;
- attiecīgajām aroda ekspozīcijas robežvērtībām un bioloģiskajām robežvērtībām;

- un, ja tas ir iespējams, par secinājumiem no jebkura jau veikta veselības uzraudzības un ekspozīcijas novērtējuma.

Bez tam darba devējam ir arī jāraugās, lai darbinieki apzinātos izmaiņas šajos apstākļos.

Par darbiniekiem, kas var tikt pakļauti kancerogēnu un mutagēnu (4) vielu vai noteiktu bioloģisku aģentu ietekmei (5), darba devējiem ir jāveic uzskaitē, iekļaujot informāciju par ekspozīcijas un veselības uzraudzību. Darbiniekiem ir jābūt pieejai saviem personiskajiem datiem.

Šie noteikumi ir jāiekļauj nacionālajā likumdošanā. Dalībvalstīm ir tiesības iekļaut dažas papildus vai stingrākas prasības savu darbinieku aizsardzībai, jo attiecīgās direktīvas nosaka vienīgi minimālās prasības.

Nākotnē gaidāmās ES ķīmisko vielu reģistrācijas, novērtējuma un apstiprināšanas sistēmas REACH mērķis ir palielināt informācijas pieejamību par ķīmisko vielu īpašībām, to ietekmi uz vidi un veselību, paredzēto pielietojumu un riska samazināšanas pasākumiem.

Tādēļ ir ieteicams noskaidrot konkrēto nacionālo likumdošanu kas var tikt piemērota attiecībā uz uz bīstamo vielu izmantošanu darba vietā.

Ķīmisko vielu marķēšana

Ja ķīmiskā viela vai produkts tiek klasificēta kā bīstama, ražotājam vai importētājam ir jāuzliek uz iepakojuma kaitējuma uzlīme ar informāciju vismaz par šādiem aspektiem:

- vielas vai produkta nosaukums vai firmas zīme, kā arī tās personas vārds un adrese, kas atbild par vielas vai produkta izlaišanu tirgū;
- bīstamo vielu satura sastāvdaļu nosaukums, kas ņem vērā briesmu klasifikāciju;
- EK reģistra numurus vielām, piemēram, Einecs (6) vai arī Eliincs (7) numuru;
- standartizētas norādes par draudiem, draudu simboli (8), riska indikācijas (R-marķējumi (9)) un drošības instrukcijas (S-marķējumi (10)). Ir pieņemti arī noteikumi preparātiem, kas satur vairākas bīstamas vielas, un kam nepieciešami vairāki simboli, kā arī riska marķējumi.

Riska simboli, riska (R) un drošības (S) marķējumi ir norādes uz vielas kaitīgumu un drošības pasākumiem attiecībā uz šo vielu. R un S marķējumus nosaka direktīvas, kuras ir pieņēmusi Eiropas Kopiena (11). Tie tiek izmantoti iepakojuma marķējumā, kā arī drošības datu lapās, lai brīdinātu un dotu norādes par bīstamo preču un preparātu lietošanu. Riska marķējums ir standartizēta norāde par produkta potenciālo kaitējumu veselībai un drošībai normālos tā izmantošanas apstākļos un saskarē, piemēram, R21 "Kaitīgs saskarē ar ādu". Drošības marķējums un to kombinācijas ir norādes uz veicamajiem piesardzības pasākumiem, tādiem kā, piemēram, S15 "Sargāt no karstuma".

Attiecībā uz izmantošanu darbvietā plaša un standartizēta papildus informācija ir jāsniedz drošības datu lapās par ietekmi uz veselību, produkta sastāvu, atbilstošiem aizsardzības pasākumiem, kā arī par individuālajiem aizsardzības līdzekļiem.

(1) Piemēram, Padomes 1967. gada 27. jūnija Direktīva 67/548/EEC un tās vēlākie grozījumi, kas nosaka prasības bīstamu vielu testēšanai, klasifikācijai, iepakojumam un marķējumam Direktīva 1999/45/EC par bīstamu preparātu klasifikāciju, iepakojumu un marķējumu.

(2) Komisijas 1991. gada 5. marta Direktīva 91/155/EEC un tās grozījumi, kas definē un nosaka detalizētu kārtību specifiskas informācijas sistēmai par bīstamiem preparātiem (drošības datu lapas).

(3) Padomes 1998. gada 7. aprīļa Direktīva 98/24/EC par darbinieku veselības un drošības aizsargāšanu pret riskiem, kas saistīti ar ķīmiskiem aģentiem darbā.

(4) Padomes 1990. gada 28. jūnija Direktīva 90/394/EEC par darbinieku aizsardzību pret riskiem, kas saistīti ar pakļaušanu kancerogēnu vielu ietekmei darbā, un tās grozījumi.

(5) Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 18. septembra Direktīva 2000/54/EC par darbinieku aizsardzību pret riskiem, kas saistīti ar pakļaušanu bioloģisko aģentu ietekmei darbā.

(6) Eiropas Pastāvošo komerciālo vielu saraksts (Einecs), saraksts, kas ietver 100195 vielas, skatīt: <http://ecb.jrc.it/new-chemicals/>

(7) Eiropas Jauno ķīmisko vielu saraksts, skatīt: <http://ecb.jrc.it/new-chemicals/>

(8) <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/dtash/symbols/index.htm>

(9) <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/dtash/riskphrs/index.htm>

(10) <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/dtash/sftyphrs/index.htm>

(11) CKomisijas 2001. gada 6. augusta Direktīva 2001/59/EC par pielāgošanas tehniskajam progresam 28. reizi;

Padomes Direktīvai 67/548/EEC. http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi=celexapilprod/CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=32001L0059&model=guichett

Drošības datu lapas (DDL)

Ķīmisko vielu ražotājiem un piegādātājiem ir jānodrošina profesionāliem lietotājiem drošības datu lapas⁽¹²⁾, kas sniedz tiem informāciju par vielas īpašībām, draudiem veselībai un videi, kā arī kaitējumu, kas saistīts ar fizikāli - ķīmiskām īpašībām, uzglabāšanu, lietošanu, transportēšanu un likvidēšanu, kā arī norādes darbinieku aizsardzībai, ugunsdrošībai, pasākumiem, kas veicami pēc nejaūšas izplūdes, kā arī pirmo palīdzību, ja tā ir nepieciešama. Drošības datu lapu galvenais nolūks ir dot iespēju darba devējiem noteikt, vai darbavietā atrodas jebkādas kaitīgas vielas, un novērtēt, vai pastāv kāds risks darbinieku veselībai un drošībai un/vai videi, kuru izraisa šo vielu izmantošana.

Drošības datu lapām ir jābūt pieejamām darbiniekiem vai viņu pārstāvjiem. Drošības datu lapās sniegtā informācija var kļūt par sākumpunktu kaitējumu noteikšanai, kam tiek pakļauti darbinieki, kā arī veicamo kontroles pasākumu noteikšanai. Taču ražotājs nevar paredzēt visus potenciālos izmantošanas apstākļus. Tādēļ aizsardzības pasākumi, kas tiek rekomendēti drošības datu lapās, ir jāpielāgo apstākļiem konkrētajās darba vietās.

Pārējie informācijas avoti

Par dažiem produktiem, tādiem kā farmaceitiskie produkti (piem., citostatiskās zāles) vai kosmētikas produktiem (piem., līdzekļi frizieru pakalpojumiem) drošības datu lapas nav jānodrošina piegādātājiem.

Pat ja DDL ir pieejamas, dažos gadījumos var būt nepieciešamība saņemt vairāk informācijas. Lai savāktu informāciju risku novērtēšanai un preventīvo darbību veikšanai, nepieciešams:

- izmantot citus avotus (tehnisko dokumentāciju, lietošanas instrukcijas, tehniskās un zinātniskās atsauces publikācijas, žurnālus);
- izjautāt ražotājus un piegādātājus;
- konsultēties ar preventīvajiem dienestiem;
- konsultēties ar profesionālām organizācijām (arodbiedrībām, tirdzniecības palātām, sociālās drošības iestādēm u.c.);
- griezties pie valsts varas iestādēm.

Bioloģiskie aģenti tiek klasificēti pēc to riska veselībai. Ieteicams pievērsties nacionālajai likumdošanai par darbībām ar bioloģiskiem aģentiem darbavietā, kam ir jāietver arī kaitīgo bioloģisko aģentu (mikroorganismu un parazītu) klasifikācijas tabulas attiecībā uz riska līmeni, pamatu riska novērtējumam un preventīvajiem pasākumiem, kas veicami, kad tiek izmantotas šīs vielas.

Noderīgu informācijas sistēmu piemēri

Interaktīvā mājas lapa 'COSHH essentials'⁽¹³⁾, kuru izveidojusi Apvienotās Karalistes Veselības un drošības pārvalde, ir domāta vienkāršas, pakāpeniskas vadības nodrošināšanai mazām firmām darbavietā izmantojamo bīstamo vielu novērtējumam un kontrolei.

Gestis-vielu datubāzē⁽¹⁴⁾, ko izveidojušas Vācijas institūcijas likumā noteikto nelaimes gadījumu apdrošināšanai un novēršanai, ir informācija par apmēram 7000 vielu. Sistēma ir savienota ar ekspozīcijas datubāzi (DOK-MEGA)⁽¹⁵⁾ un drošības datu lapu datubāzi (ISI)⁽¹⁶⁾, kas nodrošina pieeju vairāk nekā 410000 drošības datu lapām no 200 ražotājiem. To papildina arī datu bāze par aizdegšanās un eksplozijas iezīmēm (Gestis-Dust-Ex)⁽¹⁷⁾ vairāk nekā 4000 putekļu paraugu, aptverot vairumu rūpniecības sektoru.

Starptautiskās Ķīmiskās drošības kartes (ICSCs)⁽¹⁸⁾, kuras sadarbībā izstrādāja trīs starptautiskas organizācijas - ANO Vides programma (UNEP), Starptautiskās Darba Organizācija (ILO) Vispasaules Veselības Organizācija (WHO) - sadarbības kontekstā ar Eiropas Komisiju, piedāvā informāciju par vairāk nekā 1200 vielām. ICSC karte sniedz apkopojumā svarīgāko veselības un drošības informāciju par ķīmiskajām vielām, kuru "ceha līmeni" var izmantot darbinieki un darba devēji. Kartes ir pieejamas arī citās valodās.

⁽¹²⁾ <http://europa.eu.int/comm/enterprise/chemicals/sds/sdsdir.htm>

⁽¹³⁾ www.coshh-essentials.org.uk

⁽¹⁴⁾ <http://www.hvbg.de/bia/gestis-database>

⁽¹⁵⁾ <http://www.hvbg.de/d/bia/fac/mega/megae.htm>

⁽¹⁶⁾ <http://www.hvbg.de/d/bia/fac/ISI/isi.htm>

⁽¹⁷⁾ <http://www.hvbg.de/d/bia/fac/exp/exple.htm>

⁽¹⁸⁾ <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/>

Turpmāka informācija

Vēl piemēri par veiksmīgu informācijas un citu ziņu lapu izplatīšanu no šīs sērijas par bīstamām vielām ir atrodami arī <http://osha.eu.int/ew2003/>. Šis uziņu avots tiek pastāvīgi atjaunināts un pilnveidots.

Starptautiskā Darba Organizācija (ILO) ir sagatavojusi instrukciju moduli veselības un drošības komitejām, kā veidot sarunu par darbavietas veselības un drošības jautājumiem, tai skaitā ķīmisko vielu riskiem darbavietās, starp darbiniekiem un darba devēju. Šis modulis ir pieejams bez maksas: <http://www.itcilo.it/english/actrav/telearn/osh/com/comain.htm>

Kontrolsaraksts informācijai darbiniekiem

Ko jūs zināt:

- ✓ par sava darba devēja riska novērtējumu?
- ✓ kādu kaitējumu ietekmei jūs tiek pakļauti?
- ✓ kā tas var jūs ietekmēt?
- ✓ kas jums jā dara, lai aizsargātu sevi un citus darbiniekus (t.i., kā riski ir kontrolējami)?
- ✓ kā pārbaudīt un ieraudzīt, ka kaut kas nav kārtībā, un kam ir jāziņo par iespējamām problēmām?
- ✓ par ekspozīcijas monitoringa un veselības uzraudzības rezultātiem?
- ✓ preventīvajiem pasākumiem, kas veicami apkopes gadījumā?
- ✓ par pirmo palīdzību avārijas procedūru ietvaros?

Kontrolsaraksts labai saskarsmei starp darba devēju un darbiniekiem

- ✓ vai ir katrā darbavietā izmantoto vai ražoto kaitīgo vielu saraksts?
- ✓ vai ir viegli pieejama drošības datu lapa par katru izmantojamo klasificēto kaitīgo ķīmisko vielu?
- ✓ vai drošības datu lapu informācija ir iekļauta darbavietas instrukcijās, kas sniedz praktisku informāciju, kā rīkoties ar kaitīgām vielām ikdienas darbā?
- ✓ vai katram kaitīgas vielas traukam (piemēram, mucām, pudelēm, uzglabāšanas rezervuāriem) ir attiecīgais marķējums ar produkta nosaukuma un atbilstošu brīdinājumu par briesmām attiecībā uz fiziskām briesmām (piem., eksploziju risku) un kaitējumu veselībai?
- ✓ vai ir veikts riska novērtējums un tā rezultāti ir paziņoti vai darbiniekiem tiek regulāri jautāts par potenciālām drošības un veselības problēmām?
- ✓ vai darbiniekiem ir sniegta visa būtiskā informācija, instrukcijas un apmācība par darbavietā esošajām kaitīgajām vielām, tai skaitā piesardzības pasākumiem, kas viņiem ir jāveic, lai aizsargātu sevi un citus darbiniekus?
- ✓ vai visi darbinieki zina:
 - ✓ kā pilnībā atbilstoši izmantot visus nodrošinātos kontroles pasākumus?
 - ✓ kam ir jāziņo par problēmām un defektiem, kas gadās ar kādu kontroles pasākumu?
 - ✓ kas viņiem jā dara ar kaitīgām vielām saistītu nelaimes gadījumu, atgadījumu vai avārijas gadījumā?